

Asia LVIS-piirustusten suoja

Hakija X Oy/Y Oy

Annettu 21.6.2000

Selostus asiasta

X Oy on 25.10.1999 päivätyllä kirjeellään pyytänyt tekijänoikeusneuvoston lausuntoa rakennuksen LVIS-piirustusten tekijänoikeudellisesta suojasta. Lausuntopyyntöön on oheistettu jo aikaisemmin jätetty 4.5.1999 päivätty lausuntopyyntö.

Lausuntopyyntö

Hakija pyytää tekijänoikeusneuvoston lausuntoa seuraaviin kysymyksiin:

1. Nauttivatko oheiset suunnitellut mutta maksamatta jääneet LVIS-piirustukset tekijänoikeudellista suojaa yleensä (tekijänoikeuslain 1 §)?
2. Merkitseekö tekijänoikeudellinen suoja myös oikeutta määrätä kesken jääneen rakennukseen liittyvien LVIS-piirustusten käytöstä ja voidaanko näin suojattuja piirustuksia käyttää korvauksetta rakennuksen loppuunsaattamiseen (tekijänoikeuslain 2 §)?
3. Ovatko oheiset alkuperäisiin piirustuksiin tehdyt muutokset tekijänoikeuslain 2 §:n mukainen kielletty muutos?

Lausuntopyynnön mukaan jutun vastapuolena on Z Oy.

Lausuntopyyntöön on oheistettu hakijan piirustuksia yhteensä 11 kappaletta sekä 4 kappaletta vastapuolen piirustuksia. Hakijan piirustukset ovat sähkön (yhteensä 6 kappaletta), ilmanvaihdon (yhteensä 3 kappaletta), vesijohtojen ja viemäreiden (1 kappaletta) sekä lämmityksen (1 kappaletta) suunnitteluun liittyviä piirustuksia. Vastapuolen piirustuksia on oheistettu yhteensä 4 kappaletta. Vastapuolen piirustukset liittyvät ilmanvaihdon (2 kappaletta) sekä viemäröinnin ja vesijohtojen (2 kappaletta) suunnitteluun.

Lausuntopyynnön mukaan P Oy oli vuonna 1990 tehnyt M Oy:n omistamaa rakennuskohdetta koskevan KVR-sopimuksen (kokonaisvastuurakentaminen). Sopimukseen sisältyi kohteen rakentamisen ohella kohteen suunnittelu. LVIS-suunnittelijaksi oli ilmoitettu X Oy.

P Oy teki 30.4.1990 mainitun rakennuskohteen LVIS-töitä koskevat suunnittelusopimukset X Oy:n kanssa. Hakijan mukaan KVR-sopimuksessa suunnitelmien ja piirustusten omistusoikeus siirtyy tilaajalle, kun urakkahinta suunnittelusta on kokonaisuudessaan suoritettu.

P Oy aloitti rakennustyöt kohteessa vuonna 1991. Työt keskeytyivät kuitenkin P Oy:n konkurssin johdosta 24.4.1992. Kohteen rahoittajana toiminut Pankki otti kohteen haltuunsa konkurssin johdosta samana vuonna. P Oy jätti maksamatta kyseistä LVIS-suunnittelusopimusta koskevat maksuerät. X Oy valvoi sittemmin saatavansa P Oy:n konkurssissa.

Rakennustöiden etenemisestä todetaan seuraavaa. Alkuperäisten hakijan tekemien piirustusten mukainen rakennuslupa oli saatu vuonna 1990. Rakennustyöt oli aloitettu ja työ oli jäänyt kesken vuonna 1992. Työ oli lausuntopyynnön mukaisesti tuolloin edennyt jo vesikattovaiheeseen. LVIS-töiden valmiusaste oli noin 70 %. Edelleen todetaan, että Z Oy:n muuttamat piirustukset on hyväksytty rakennuksen valmistuttua rakennusvalvontaviranomaisten toimesta lausuntopyyntöön oheistetun selvityksen mukaisesti.

Lausuntopyynnön mukaan Pankki rakennutti kyseisen kohteen valmiiksi vuonna 1995 käyttäen kyseisiä arkkitehti- ja LVIS-piirustuksia. Lausuntopyynnön mukaisesti rakennusvalvonnan pitämässä loppukatselmuspöytäkirjassa rakennuksen LVIS-suunnitelmina on ilmoitettu kyseiset X Oy:n tekemät piirustukset.

Lausuntopyynnössä todetaan, että rakennuttaja on hyödyntänyt rakennuksen loppuunsaattamisessa kyseisiä suunnitelmia muun muassa jäljentämällä piirustuksia asianomaisille urakoitsijoille. Edelleen todetaan, että mahdolliset työn kestäessä ilmenneet muutokset on myös jouduttu suunnittelemaan käyttämällä hyväksi vanhoja suunnitelmia.

Lausuntopyynnön mukaisesti Z Oy ei rakennuksen valmiusaste huomioonottaen olisi voinut yksinkertaisesti tehdä uusia piirustuksia käyttämättä jatkosuunnittelun pohjana X Oy:n tekemiä alkuperäisiä suunnitelmia. Lausuntopyynnössä todetaan edelleen, että näin tehdessään alkuperäisiä suunnitelmia on muutettu tekijänoikeuslain 2 §:n vastaisesti ja samalla rikottu X Oy:n yksinomaista oikeutta määrätä piirustuksista.

Lausuntopyynnön mukaan pidetään todennäköisenä, että suunnitelmat on saatu rakennuttajan käyttöön kopioimalla ne suoraan ennen konkurssia aliurakoitsijoiden haltuun annetuista piirustuksista. Lupaa ei hakijan mukaan olla saatu X Oy:ltä eikä O Oy:n konkurssipesältä. Edelleen todetaan, ettei tästä käytöstä olla suoritettu korvauksia konkurssipesälle eikä X Oy:lle.

Lausuntopyynnössä todetaan, että M Oy on rakennuskohteena ainutkertainen ja rakennustaiteellisesti omaperäinen.

Lausuntopyyntöön mukaisesti LVIS-suunnittelu on pyritty toteuttamaan siten, että se mahdollisimman hyvin täyttäisi kyseisen kohteen LVIS-suunnitelmiin kohdistuvat vaatimukset. LVIS-ratkaisuissa todetaan käytetyn itsenäisiä ja myös rakennustaiteellisesti omaperäisiä ratkaisuja. Tällaisista ratkaisuista mainitaan muun muassa valaistuksen omaperäinen suunnittelu, LVI-ratkaisut yleisissä tiloissa jne.

Lausuntopyyntöissä korostetaan valaistuksen merkitystä rakennuskohteen suunnittelussa. Siinä todetaan, että eri ratkaisuilla voidaan luoda hyvinkin erilainen ja omaperäinen tunnelma sekä rakennuksen ulko- että sisäpuolelle vaikuttaen siihen mielikuvaan, mitä yleisöllä on rakennuskohteesta. Sähkösuunnittelun todetaan siten olevan täysin itsenäisen osan rakennuskohteen koko suunnittelutyöstä.

Lausuntopyyntöissä todetaan edelleen, että myös LVI-suunnittelulla voi olla vastaava merkitys, vaikka sen todetaankin olevan enemmän tekninen. Oikeiden ratkaisujen todetaan voivan luoda esimerkiksi ilmastointimielessä toimivan kokonaisuuden.

Lausuntopyyntöissä esitettyjen kysymysten osalta perusteluissa todetaan seuraavaa. LVIS-suunnittelutyön osalta pyydetään tekijänoikeusneuvoston lausuntoa siitä, onko LVIS-suunnittelutyön kautta syntynyt sellainen kirjallinen teos, joka nauttii tekijänoikeudellista suojaa. Lausuntopyyntöissä viitataan erityisesti tekijänoikeuslain 1 §:ään. LVIS-piirustusten osalta viitataan tekijänoikeuslain 1 §:n 2 momenttiin viitaten karttaan tai muuhun selittävään piirustukseen. Sähkösuunnittelun osalta todetaan kyseessä olevan suoraan taiteellisesti omaperäisistä ratkaisuista.

Z Oy:n vastine

Tekijänoikeusneuvosto on varannut Z Oy:lle mahdollisuuden vastineen antamiseen. Tekijänoikeusneuvostolle on toimitettu 22.2.2000 päivätty vastapuolen kirjelmä.

X Oy:n tekemään 25.10.1999 päivätyssä kirjelmässä esitettyyn väitteeseen koskien muutosten tekemistä hakijan piirtämiin LVI-suunnitelmiin todetaan seuraavaa. Väitteet kiistetään täysin perusteettomina. Vastineen mukaisesti Z Oy on suunnitellut laskeut ja mitoittanut tietokoneavusteisesti koko M Oy:n rakennuskohteen uudelleen LVI-töiden osalta kuten se olisi aloittanut alusta uuden rakennuskohteen LVI-töiden suunnittelun. Vastineessa todetaan edelleen, että alkuperäiset piirustukset on laadittu käsin. Näin ollen vastineessa kiistetään kaikki lausuntopyyntöissä esitetyt kopiointiväitteet. Vastineen mukaisesti vastineessa otetaan kantaa ainoastaan LVI-suunnittelutöihin, koska toimeksianto käsitti ainoastaan tämän alueen.

Vastineen mukaisesti Z Oy:n tullessa mukaan rakennusprojektiin pidettiin LVI-töiden suunnittelupalaveri 15.1.1996 eri osapuolten kesken. Tilaisuudessa sovittiin Z Oy:n LVI-töiden suunnitelmien toteuttamisesta. Vastineessa todetaan, että työt oli aloitettava alusta, koska rakennuskohde oli ollut kylmillään neljä vuotta ja koska alkuperäisiin rakennussuunnitelmiin tehtiin paljon muutoksia. Z Oy:n toimeksianto oli vastineen mukaisesti kaksiosainen. Vastineeseen on oheistettu muistio, johon on koottu alussa tiedossa olevat Z Oy:lle tulevat työt. Vastineen mukaisesti suunnittelupalaveri alkoi uusien arkkitehtikuvien piirtämisellä, jotka laati arkkitehti Eriksson.

Vastineessa korostetaan, että Z Oy on suunnitellut ja mitoitannut rakennuskohteen LVI-työt uudelleen, mutta toteaa kuitenkin asian konkurssi- ja tekijänoikeudellisesta arvioinnista seuraavaa. Pankki on rakennuttanut M Oy:n rakennuskohteen ja valinnut LVI-tekniisten töiden suorittajaksi T Oy:n, joka on tilannut Z Oy:ltä kyseisen kohteen LVI-suunnittelun. Pankki on toiminut rakennusprojektin johtajana. Vastineessa todetaan edelleen, että sen on tullut voida luottaa siihen, että Postipankilla oli urakoitsijan tehtyä konkurssin oikeus disponoida vapaasti rakennuskohteesta.

Vastineessa todetaan tekijänoikeuksien siirtymisestä, että käsiteltävässä olevassa asiassa työn tekijänoikeuksien on katsottava siirtyneen X Oy:ltä töiden tilaajalle eli P Oy:lle. Vastineen mukaisesti Z Oy:n vilpittömän mielen suoja sekä luottamuksen- ja omaisuuden suoja vaarantuisivat, mikäli alkuperäisten LVI-suunnitelmien tekijänoikeuksien katsottaisiin kuuluvan edelleen konkurssista huolimatta X Oy:lle ja jonka katsottaisiin olevan oikeutettu tekijänoikeuskorvauksiin.

Näillä perusteilla vastineen antaja toteaa, ettei lausuntopyynnöissä esitetyille tekijänoikeudellisille vaateille tule antaa oikeussuojaa.

X Oy:n lisäselvitys

Tekijänoikeusneuvosto on hakijan pyynnöstä ottanut vastaan lisäselvityksen Z Oy:n vastineen johdosta. Lisäselvityksessä todetaan seuraavaa.

Lisäselvityksessä on otettu kantaa muun muassa tekijänoikeudellisen suojan tarpeellisuuteen ja asemaan nykyisessä yhteiskunnassa, vilpittömän mielen suojaan sekä yksilöidysti eräisiin vastineessa esitettyihin väitteisiin, kuten oikeuksien ja velvollisuuksien siirtymiseen konkurssissa, tekijänoikeudesta työ- ja virkasuhteessa sekä teoksen muuttamista koskeviin seikkoihin.

Lisäselvityksessä selvennetään, ettei X Oy ole mennyt konkurssiin. Edelleen todetaan, etteivät tekijänoikeudelliset säännökset suojele niin kutsuttua vilpittömää mieltä. Tuottamuksen asteella lisäselvityksessä todetaan olevan merkitystä ainoastaan suoritettavan hyvityksen suuruutta ja ulottuvuutta määriteltäessä.

Lisäselvityksessä todetaan myös oikeuksien ja velvollisuuksien siirtyvän konkurssissa konkurssipesälle, jota kaikki velkojat yhdessä hallinnoivat, eikä velkojalle. Lisäselvityksessä todetaan edelleen suunnitelmien kuuluvan X Oy:lle eikä P Oy:n konkurssipesälle.

Vastapuolen väitteeseen koskien tekijänoikeuksien siirtymistä on lisäselvityksessä todettu, etteivät suunnitelmat koskaan siirtyneet O Oy:lle, koska O Oy ei koskaan maksanut kyseistä työtä X Oy:lle. Lisäselvityksessä todetaan edelleen, että työn suoritti X Oy:n palveluksessa ja työsuhteessa olevat henkilöt. Näin ollen töiden tuloksen todetaan siirtyneen työnantajalle eli X Oy:lle.

Lisäselvityksen mukaisesti Z Oy:n töiden aloittamisen yhteydessä 15.1.1996 pidetystä suunnittelupalaverista tehdystä muistiosta ilmenee, että vastapuoli on käyttänyt X Oy:n laatimia suunnitelmia oman suunnittelutyönsä pohjana.

TEKIJÄNOIKEUSNEUVOSTON LAUSUNTO

Tekijänoikeusneuvosto on käsitellyt lausuntopyynnön ja esittää lausuntonaan seuraavan.

Tekijänoikeudesta

Tekijänoikeuslain (404/1961) 1 §:n mukaan sillä, joka on luonut kirjallisen tai taiteellisen teoksen, on tekijänoikeus teokseen. Tekijänoikeuslain 1 §:ssä on esimerkkiluettelo eri teoslajeista. Teoksia voivat olla esimerkiksi kaunokirjalliset tai selittävät kirjalliset teokset, sävellysteokset, valokuvat tai muut kuvataiteen teokset.

Tekijänoikeuslain 1 §:n 2 momentin mukaisesti kirjallisena teoksena pidetään myös karttaa sekä muuta selittävää piirustusta. Lain esitöiden mukaan säännöksen tarkoituksena on selventää sitä periaatetta, että lainsuojan on oltava sama riippumatta siitä, onko jonkin asian esittämistä varten käytetty kirjallista vai kuvallista ilmaisua (komiteanmietintö 1953:5, s. 46).

Tekijänoikeuslain 1 §:n mukaisella teoksella tarkoitetaan henkisen, omaperäisen luomistyön tuotetta. Teoksen tulee niin sanotusti ylittää teoskynnys eli saavuttaa teostaso. Tekijänoikeudellisen suojan edellytyksenä ei ole muita erityisiä vaatimuksia. Teoksen aihe, taiteellinen arvo, käyttötarkoitus tai muut vastaavat seikat eivät yleensä ole huomioon otettavia seikkoja teostasoa arvioitaessa. Työn luomiseen vaadittavalla työ- tai tietomäärällä ei ole merkitystä teostasoa arvioitaessa. Jos tekniset tai muut vaatimukset asettavat työn laatukselle niin ahtaat rajat, että tietty asia voidaan ilmaista vain yhdellä tavalla, ei tällaisen työn normaalisti voitaisi katsoa ylittävän teoskynnystä. Tekijänoikeus syntyy sille luonnolliselle henkilölle, joka on luonut teoksen.

Tekijänoikeus ei suojaa ideoita ja yleisiä periaatteita sellaisenaan. Tekijänoikeus ei suojaa myöskään teoksen aihetta tai teoksen sisältämiä tietoja sellaisenaan. Sen sijaan tekijänoikeus suojaa sitä omaperäistä ilmenemismuotoa, joka tietylle idealle, periaatteelle tai aiheelle on annettu.

Teos voi myös muodostua eri elementtien muodostamana kokonaisuutena siten, että ne kokonaisuutena arvioiden ilmentävät sellaista omaperäistä luomistyötä, että teostasoa ylittyy.

Tekijänoikeuslain 5 §:ssä säädetään kokoomateoksen suojasta. Kokoomateos on teos, joka on luotu jo olemassa olevia teoksia tai teosten osia yhdistämällä. Näissä tapauksissa omaperäinen luomistyö ilmenee etenkin aineiston valinnassa ja järjestelyssä (komiteanmietintö 1953:5, s. 50).

Tekijänoikeusneuvosto on aikaisemmassa lausunnossaan 2000:3 ottanut kantaa selittävien rakennuspiirustusten suojaan todeten, etteivät piirustukset olleet yksittäin tai kokonaisuutena arvioiden teostasoa ylittäviä teoksia. Myös lausunnossaan 1997:20 te-

kijänoikeusneuvosto katsoi, etteivät rakennuspiirustukset olleet tekijänoikeuslain 1 §:n 1 tai 2 momentin nojalla suojattavia teostason ylittäviä teoksia.

Tekijänoikeuslain 2 §:n 1 momentin mukaisesti tekijällä on yksinomainen oikeus määrätä teoksesta valmistamalla siitä kappaleita ja saattamalla se yleisön saataviin, muuttamattomana tai muutettuna, käännökseenä tai muunnelmana. Kappaleiden valmistaminen on tekotavasta riippumaton.

Koska tekijällä on yksinoikeus määrätä teoksesta myös muutetussa muodossa, edellyttää myös teoksen muuttaminen tekijän suostumuksen. Mikäli uusi ja itsenäinen teos on saatu aikaan teosta vapaasti muuttaen, ei hänen tekijänoikeutensa lain 4 §:n 2 momentin mukaisesti ole riippuvainen alkuperäisteoksen tekijänoikeudesta.

Tekijänoikeuslain mukaisesti saman teoksen eri kappaleina pidetään esimerkiksi tekijänoikeuslain 1 §:n 1 momentin mukaisia rakennuksen arkkitehtipiirustuksia ja niiden pohjalta rakennettua valmista rakennusta.

Poikkeuksellisesti tekijänoikeuslain 1 §:n 2 momentin tarkoittavan selittävän piirustuksen pohjalta tapahtuva rakentaminen ei ole kiellettyä, ainoastaan piirustuksen kopiointi sellaisenaan (komiteanmietintö 1953:5, s. 47). Näissä tilanteissa on selittävillä piirustuksilla katsottu olevan ainoastaan opastava merkitys.

Tekijän moraalisisista oikeuksista säädetään tekijänoikeuslain 3 §:ssä. Pykälän 1 momentin mukaisesti tekijällä on oikeus tulla mainituksi hyvän tavan mukaisesti silloin, kun teoksesta valmistetaan kappale tai kun teos saatetaan yleisön saataviin. Pykälän 2 momentin mukaisesti teosta ei saa muuttaa tekijän taiteellista arvoa loukkaavalla tavalla eikä teosta saa saattaa yleisön saataviin loukkaavassa muodossa tai yhteydessä.

Lausuntopyynnössä esitetyt kysymykset

Hakija on lausunnossaan pyytänyt tekijänoikeusneuvostolta lausuntoa LVIS-piirustusten tekijänoikeudellisesta suojasta. Piirustuksia on lausuntopyyntöön oheistettu yhteensä 11; ne jakautuvat neljään eri osioon eli sähköön, ilmanvaihtoon, vesijohdotiin ja viemäreihin sekä lämmitykseen.

Tekijänoikeusneuvosto on käynyt piirustukset läpi sekä yksittäin että niiden muodostamia kokonaisuuksia arvioiden.

Kysymys numero 1. Nauttivatko oheiset suunnittelemamme mutta maksamatta jääneet LVIS-piirustukset tekijänoikeudellista suojaa yleensä?

Piirustukset liittyvät M Oy:n LVIS-suunnitteluun. Piirustukset voivat tulla suojatuiksi kirjallisina teoksina, mikäli ne ovat riittävän itsenäisiä ja omaperäisiä. Suunnittelutyö ja siihen liittyvät piirustukset liittyvät olennaisesti sähköön ja valaistukseen, ilmanvaihtoon, vesijohdotukseen ja viemärointiin sekä lämmitykseen. Piirustukset ovat luonteeltaan teknisiä ja saattaisivat erikseen arvioituna tulla suojatuiksi tekijänoikeuslain 1 §:n 2 momentin mukaisina selittävinä piirustuksina. Tekijänoikeusneuvosto toteaa kuitenkin, että työn luonteesta johtuen tekniset ja tarkoituksenmukaisuussyyt määräävät olennaisesti piirustusten muotoa vähentäen siten myös piirustuksissa ilmenevän omaperäisyyden mahdollisuutta. Piirustuksia ohjaavana elementtinä on tarve saada sovitettua tiettyyn ympäristöön mahdollisimman toimiva kokonaisuus. On pidettävä todennäköisenä, että samaan työhön ryhtyvä alan ammattilainen voisi päätyä olennaisesti samanlaisiin ratkaisuihin kuin lausuntopyyntöä esitetystä tilanteesta on päädytty. Tekijänoikeusneuvosto katsoo, etteivät lausuntopyyntöön liitetyt piirustukset yksittäin arvioituna ole tekijänoikeuslain 1 §:n mukaisia teoskynnyksen ylittäviä teoksia.

Tekijänoikeusneuvosto toteaa, että myös suunnittelutyön tulos kokonaisuutena arvioiden voisi tulla suojatuksi tekijänoikeuslain tarkoittamana teoksena. Myös suunnittelutyön eri osa-alueiden piirustukset voisivat kokonaisuuksina tulla suojatuiksi teoskynnyksen ylittävinä teoksina. Tekijänoikeusneuvosto katsoo, ettei suunnittelutyössä tälläkään osin ilmene teokselta vaadittavaa itsenäisyyttä ja omaperäisyyttä. Näissäkin tapauksissa tekniset ja tarkoituksenmukaisuussyyt ohjaavat suunnittelutyön tuloksia.

Tarkasteltavat LVIS-piirustukset eivät siis nauti suojaa tekijänoikeuslain nojalla.

Kysymys 2. Merkitseekö tekijänoikeudellinen suoja myös oikeutta määrätä kesken jääneen rakennukseen liittyvien LVIS-piirustusten käytöstä ja voidaanko näin suojattuja piirustuksia käyttää korvauksetta rakennuksen loppuunsaattamiseen?

Tekijänoikeusneuvosto toteaa, että edelliseen kysymykseen annetun vastauksen johdosta ei tekijänoikeudellisella suojalla ole vaikutusta tarkasteltavassa tapauksessa. Tekijänoikeusneuvosto ei voisi muutenkaan antaa kysymyksestä lausuntoa, kun siihen vastaaminen edellyttäisi neuvoston toimivaltaan kuulumattomien sopimus- ja konkurssioikeudellisten seikkojen arviointia.

Kysymys 3. Ovatko oheiset alkuperäisiin piirustuksiimme tehdyt muutokset tekijänoikeuslain 2 §:n mukainen kielletty muutos?

Tekijänoikeusneuvoston on edellä päätynyt siihen, että lausuntopyyntöä kohteena olevat piirustukset eivät ole teoskynnyksen ylittäviä teoksia. Tämän vuoksi piirustusten muuttamiselle ei ole tekijänoikeudellisia esteitä.

Puheenjohtaja

Niklas Bruun

Sihteeri

Harri Stachon

Lausunto on käsitelty tekijänoikeusneuvoston täysistunnossa. Sen ratkaisemiseen ovat osallistuneet tekijänoikeusneuvoston puheenjohtaja Niklas Bruun, varapuheenjohtaja Mikko Könkkölä, varsinaiset jäsenet Markku Uotila, Kirsi-Marja Okkonen, Päivi Lieder, Arto Alaspää, Stig Henriksson, Martti Heikkilä ja Kai Nordberg sekä varajäsenet Rainer Oesch ja Jaakko Eskola.